

ר' עובדיה מברטנורא

שנתפרקו הדלתות מן הכלים קודם השבת ניטלים בשבת אגב הכלים: ואינן דומין לדלתות הבית. שאפילו נתפרקו בשבת אין ניטלין, לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן, כלומר לא נעשו לטלטול: ב קורנס. פטיש: הדבלה. לאחר שעשאה עגול היא עבה וקשה וצריכה קרדום לחתכה: מגרה. כעין סכין ארוך ויש בו פגימות הרבה: לגרוו בו את הגבינה. לחתכה ולחלקה לחלקים שעל ידי פגימותיו ממנה וחותר הדבר העב: מגריפה. לגרוף בה הגרוגרות מן החבית: רחת. לוח שיש לה בית יד ושתי דפנות וזורין בה את החטה: ומזלג. כלי שיש לו שלש שינים ומהפכים בו את הקש בגורן: כוש. פלך שטוות בו הנשים: כרכר. עץ של אורגים ודומה למחט של סקאין: לתחוב בו. לאכול בו תותים וכל מיני פרי רך: מחט של יד. מחט קטנה שתופרים בה בגדים: ליטול בו את הקוץ. שנכנס בבשרו, שמותר ליטלו בשבת כמו שמותר להפסי

ניטלות הדלתות בשבת אגב הכלי; שְׂאִינָן דוּמִין לְדִלְתוֹת הַבַּיִת - שאסור לטלטלן אם נתפרקו, לְפִי שְׂאִינָן מִן הַמוּכָן - שדלתות הבית לא נעשו לטלטול, אלא לשימוש במחובר לקרקע, לכן תורת מוקצה עליהן ואסור לטלטלן אפילו נתפרקו בשבת:

משנה ב

נוֹטֵל אָדָם קֶרְנֶס - פטיש המשמש למלאכה האסורה בשבת, כּדִּי לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֲגוּזִים¹⁶⁴, וְקָרְדָם המשמש לחטיבת עצים, כּדִּי לְחַתוֹךְ אֶת הַדְּבִלָה - גוש גדול של תאנים מיובשות, מְגָרָה - משור לְגָרוֹר - לחתוך בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה, מְגָרְפָה - כף, כּדִּי לְגָרוֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוּגְרוֹת - תאנים יבשות, וכן אֶת הַרְּחַת - כף העשויה לזרות את התבואה בגורן וְאֶת הַמְּזִלָּג - קילשון שהופך בו את התבואה, כּדִּי לְתַת עָלָיו לְקַטֵּן, אֶת הַכּוּשׁ - מוט שהנשים טוות בו וְאֶת הַכְּרַכְר - מחט של עץ, על מנת לְתַחֹב בּוֹ דְּבָרֵי מַאֲכָלִים שׁוֹנִים, ואוכל בהם כּדִּי לֹא לִלְכַךְ יָדָיו. וכן מְחַט שֶׁל יָד - מחט תפירה רגילה, כּדִּי לְטוֹל בּוֹ אֶת הַקּוּץ שֶׁנִּתְחַב בְּבִשְׂרוֹ¹⁶⁵, וְשֶׁל סְקָאִים - מחט תופרי שקים, שהיא גדולה, כּדִּי לְפַתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדְּלָת כְּשֶׁאֵין בִּידוֹ אֶת הַמַּפְתַּח הַרְגִּיל:

מורסא להוציא ממנה ליחה ובלבד שלא יתכוין לעשות לה פה: ושל סקאים. מחט גדול שתופרין בה שקין: לפתוח בו את הדלת. מי שאבדה לו מפתח:

ביאורים והרחבות

164. בגמרא (קכב, ב) למדין מהו אותו קורנס של המשנה? אמר רב יהודה: קורנס של אגוזין לפצע בו את האגוזין, אבל של נפחין לא, קסבר (מדיוק זה סבר התנא במשנה) דבר שמלאכתו לאיסור, אפילו לצורך גופו - אסור. רבה סובר: קורנס של נפחין לפצע בו האגוזין, וקסבר התנא דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו - מותר (והלכה כרבה).

165. גרסינן בגמרא (קכג, א): שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף, ילמדנו רבינו, מחט שניטל חררה (החור שבה), או עוקצה (חודה) מהו? אמר ליה תניתוה: מחט של יד ליטול בה את הקוץ, וכי מה איכפת ליה לקוץ, בין נקובה לבין שאינה נקובה (וכיוון שראויה המחט לצורך זה הרי היא מותרת לטלטול). אולם רבא חולק וסובר שהיות ובטל שם כלי מהמחט (שבדרך כלל מחט שניטל חררה או עוקצה אדם זורקה) אסורה בטילטול.

משנה ג

ר' עובדיה מברטנורא

ג קנה של זיתים. קנה שעשוי לבדוק הזיתים שבמעטן אם נתאסף שמנן בתוכו והגיע להיות ראויין לבית הבד: אם יש קשר בראשו. כעין פקק שבקנה: מקבל טומאה, לפי שעל ידי שהוא פקוק בקשר משתייר בו מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיע לעצור והוא ליה בית קבול: ואם לאו. שאין בו קשר אע"פ שהוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, הילכך הוה ליה פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: בין כך ובין כך ניטל בשבת. דהא כלי הוא ועשוי להפוך בו את הזיתים: ד מסר הגדול. מגרה גדולה שנוסרים בה קורות: ויתד של מארישה. כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה והנך קפיד עליהו ומיחד להו מקום דלא חזו למלאכה אחריתי: כל הכלים ניטלים

קנה של זיתים שבו בודקים את הזיתים אם נגמר ריכוכם, אם יש בקנה הזה קשר בראשו - כעין פקק, הרי הוא מקבל טומאה משום כלי, שיש בו בית קיבול, ואם לאו - שאין קשר בראשו - אינו מקבל טומאה כדן פשוטי כלי עץ¹⁶⁶. בין כך ובין כך - בין אם יש לו קשר בראשו ובין אם לאו ניטל בשבת לצורך גופו או מקומו, שהרי הוא כלי להפוך בו את הזיתים:

משנה ד

רבי יוסי אומר: כל הכלים שמלאכתם לאיסור ניטלין בשבת לצורך דבר המותר בשבת או לצורך מקומם, חוץ מן המסר - מסור הגדול ויתד - להב של מחרשה - ששני אלו, בעליהם מקפיד עליהם שלא לעשות בהם מלאכה אחרת, לפי שעולים הרבה והם "מוקצה מחמת חסרון כים"¹⁶⁷.

כל הכלים שמלאכתם להיתר ניטלין לצורך גופו ומקומו של הכלי ושללא לצורך, כגון למקום מוגן

לצורך ושללא לצורך. ה"ק כל הכלים שמלאכתן להיתר כגון קערות וכוסות ניטלים לצורך גופו ולצורך מקומו של כלי, ושללא לצורך, אפילו שאינו צריך לגופו ולמקומו של כלי אלא לטלטלו

ביאורים והרחבות

166. בגמרא (קכב, ב) שאלו: מדוע יקבל קנה זה טומאה, הלא פשוטי כלי עץ הוא, ופשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, כי הכלל בקבלת טומאה הוא דומיא לשק, וכל דבר שאין בו בית קיבול כשק אינו מקבל טומאה? ותרצו בשם רבי נחמיה: בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו. כלומר, יש בו כעין כלי קיבול קטן והרי הוא ראוי לקבל טומאה בשל כך.

167. גרסינן בגמרא (קכג, ב): תנו רבנן, בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת: מקצוע (סכין) של דבילה (מיוחד לחתוך בו תאנים יבשות), וזוהמא ליסטרן (כף גדולה) של קדרה, וסכין קטנה שעל גבי שלחן. התירו וחזרו והתירו, וחזרו והתירו, עד שאמרו (במשנה אחרונה) - כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרשה. מאי התירו וחזרו והתירו, וחזרו והתירו? אמר אביי: התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין, לצורך מקומו לא. ועדיין בידו אחת אין, בשתי ידיו לא, עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים. אמר ליה רבא: מכדי "התירו" קתני, מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו? אלא אמר רבא: התירו דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו, וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל